

The Social Factors Affecting Domestic Violence Against Women (Case Study in Karaj City)

Zahra Kazemi*¹, Ghassem Ghassemi²

1. M.A. in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Theology and Political Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

*. **Corresponding Author:** Email: Zahrakazemi88@yahoo.com

2. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Theology and Political Science, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: gh.ghasemi@srbiau.ac.ir

S.D.I.L.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

انجمن ایرانی جرم‌شناسی

انجمن ایرانی جرم‌شناسی

Publisher:

Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:

Original Research

DOI:

10.22034/JCLC.2022.329765.1653

Received:

10 May 2022

Accepted:

30 July 2022

Published:

6 September 2023

ABSTRACT

Domestic violence is the most common form of violence against women with the most social, psychological and economic consequences; Therefore, the present study aims to investigate the relationship between spousal abuse (violence against women in the family) and some factors affecting it. The purpose of this study is to identify the extent of spousal abuse and types of violence against women in the city of Karaj. To examine some of the factors affecting violence, theories related to resources, pressure and the theory of patriarchy have been used. This study was conducted as a survey using a questionnaire on 100 women over 18 years of age in Karaj) married and women in relationship) using cluster sampling. Findings show that there is violence in the

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

community in different dimensions. The highest rate of common violence is psychological and economic violence and the lowest rate is physical violence.

The results show that there is a direct and significant relationship between female employment and sexual violence and a positive and significant relationship was observed between men's education and types of violence. The findings also indicate that between the economic status of the family and types of violence There is no significant relationship.

Keywords: Violence, Spousal Abuse, Education, Female Employment, Family Income.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author Contributions:

Zahra Kazemi: Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Formal analysis, Investigation, Resources, Conceptualization, Methodology, Software,

Ghassem Ghassemi: Supervision, Project administration, Data Curation, Validation.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Kazemi, Zahra , Ghassem Ghassemi.

“The Social Factors Affecting Domestic Violence Against Women (Case Study in Karaj City)”

Journal of Criminal Law and Criminology 11, no. 21 (September 6, 2023): 131-163.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Extended Abstract

Violence and crime as a phenomenon and a social issue have been noticed by thinkers of different disciplines. Each of them has examined this phenomenon from different angles and this has led to different classifications. Husbands' violence against women is not exclusively a result of social causes, but psychological factors, personality and nervous disorders of husbands and the like are related to husbands' violence against women based on existing theoretical and empirical bases.

The results of this research indicate that all dimensions of violence against women existed more or less in the statistical categories. The highest rate of common violence in the studied category is related to psychological and economic violence with 67% and 46%, respectively, and the lowest rate of violence is related to physical violence with 31%.

Since the issue of sex in traditional societies like the studied categories are considered a private matter that women do not want to talk about, it can be said that the average level of sexual violence indicates moderate violence, and if we consider the issue of privacy, we can it is severe violence. The findings show that the level and intensity of violence in Karaj city is 39% and it is average.

This statistic indicates that three quarters of the respondents have been subjected to one of the types of violence and considering that the issue of violence in the family is a private and hidden matter and people do not want to tell the truth, it can be said that the low level of violence is actually higher and the moderate level of violence is severe. This shows that there is moderate violence in Karaj.

The results of this study showed that several social factors can play a role in the occurrence of domestic violence. One of these factors is the men's educational status. Therefore, the hypothesis that there is a relationship between men's education and violence was confirmed. Based on the present results, there is a direct and meaningful relationship between men's education and violence in different physical, psychological, and economic dimensions. That is, men who had higher education used more violence. This issue could be due to the fact that merely having a university education, despite having an important role in increasing a person's awareness in various dimensions, did not play a role in reducing violence. This issue could be due to the fact that other factors such as culture, family, patriarchy, lack of knowledge in women's rights and cultural acceptance of violence by women, etc., play a significant role in violence against women. In other words, our educational system alone could not help in eliminating violence. This indicates that other institutions, including the government, can play an effective role in reducing domestic violence by passing a legal bill to prohibit violence against women and the intervention of the law and the use of criminal tools to curb violence.

The second research hypothesis that there is a relationship between the economic base of the family and violence has not been confirmed. According to the theory of pressure, it can be said that the low social-economic base of spouses has a major impact on committing violence and dangerous behaviors. According to this theory, economic problems, unemployment and lack of income usually increase pressure and worry in the family, sometimes these pressures lead to violent behavior. On the other hand, violence itself may be a way to deal with these pressures. According to this theory, husbands who have a high economic status have more influence and therefore, they do not need to use violence as a tool, so the amount of violence among these people decreases. On the other hand, husbands from lower classes who have fewer resources than other, they use violence as a source of influence.

Meanwhile, based on the current research, there is no significant relationship between the economic and social base of the family and physical, mental, economic and sexual violence. In other words, the results of the present research show that the economic status of the family cannot be considered as a determining factor and predictor of violence and state that the level of violence is higher in low-income families and with in higher income families , Violence decreases. However, the results of Ashtroas and Zanganeh's research indicated the significant relationship between the economic status and the level of violence against women, which is contrary to the results of the current research.

Based on the results of the third hypothesis test, a direct and significant relationship has been observed between women's employment and husbands' sexual violence, but there is no significant relationship between women's employment and economic, physical and psychological violence. Based on this result, As women's access to economic resources increases, their husbands' sexual violence also increases. This finding is consistent with the resource theory. According to Goode's theories, when the husband has enough resources, he does not need to use violence.

Husbands who have a high economic status have more influencing power and therefore, they do not need to use violence as a tool, so the amount of violence among these people decreases. On the other hand, husbands from the lower classes, who have fewer resources than the rest of society, use violence as a source of influence. In fact, the superiority of women over husbands in accessing more resources, as well as women's financial independence and lack of financial dependence on men, is not compatible with the patriarchal norms of the society. Therefore, a man uses violence against his wife to instill his superiority and power. It is possible that men release their frustration in accessing sources of power through sexual violence against their wives.

عوامل اجتماعی مؤثر بر خشونت خانگی علیه زنان (مطالعه موردی شهرستان کرج)

زهرا کاظمی*^۱، قاسم قاسمی^۲

۱. کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

* نویسنده مسؤل: Email: Zahrakazemi88@yahoo.com

۲. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: gh.ghasemi@srbiau.ac.ir

چکیده:

خشونت خانوادگی شایع‌ترین شکل خشونت علیه زنان با بیشترین عوارض اجتماعی، روانی و اقتصادی است؛ لذا مطالعه حاضر بنا دارد به بررسی رابطه بین همسر آزاری (خشونت علیه زنان در خانواده) و برخی عوامل مؤثر بر آن بپردازد. هدف این تحقیق شناخت میزان همسر آزاری و انواع خشونت اعمال شده علیه زنان در شهر کرج است. برای بررسی برخی از عوامل مؤثر بر خشونت، نظریه‌های مربوط منابع، فشار و نظریه پدرسالاری مورد استفاده قرار گرفته است. این تحقیق به صورت پیمایشی و به کمک ابزار پرسشنامه در مورد ۱۰۰ نفر از زنان بالای ۱۸ سال مناطق ۴ و ۷ شهر کرج (اعم از متأهل و زنانی که در رابطه هستند) و با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای اجرا شده است. اطلاعات جمع‌آوری شده، با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی و به وسیله نرم‌افزار آماری SPSS و با استفاده از آزمون اسپیرمن تجزیه و تحلیل گردید.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد خشونت در جامعه مورد نظر در ابعاد

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسندگان (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز CC BY-NC 4.0 منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهشکده حقوق

انجمن ایرانی حقوق جزا

انجمن ایرانی حقوق جزا

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.22034/ILC.2022.329765.1653

تاریخ دریافت:

۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۸ مرداد ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۱۵ شهریور ۱۴۰۲

مختلف وجود دارد. بیشترین میزان خشونت رایج، خشونت روانی و خشونت اقتصادی و کمترین میزان خشونت، خشونت جسمی است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بین شاغل بودن زن و خشونت جنسی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد و بین تحصیلات مردان و انواع خشونت رابطه مثبت و معناداری مشاهده شد. همچنین یافته‌ها حاکی از آن است که بین پایگاه اقتصادی خانواده و انواع خشونت رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

کلیدواژه‌ها:

خشونت، همسر آزاری، تحصیلات، شاغل بودن زن، درآمد.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

زهرا کاظمی: نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، مفهومی‌سازی، روش‌شناسی، استفاده از نرم‌افزار.
قاسم قاسمی: مدیریت پروژه، نظارت بر داده‌ها، نظارت، اعتبارسنجی.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

کاظمی، زهرا و قاسم قاسمی. «عوامل اجتماعی مؤثر بر خشونت خانگی علیه زنان (مطالعه موردی شهرستان کرج)». مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی ۱۱، ش. ۲۱ (۱۵ شهریور، ۱۴۰۲): ۱۳۱-۱۶۳.

مقدمه و بیان مسأله

نهاد خانواده به عنوان هسته شکل‌گیری روابط اجتماعی اثرات کاملاً مستقیمی بر روی نهادهای دیگر جامعه دارد. خانواده نخستین و پایدارترین نهادهای اجتماعی است که هویت انسانی و جامعه‌پذیری فرد در آن شکل می‌گیرد و موجب پذیرش ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و همچنین انتقال الگوهای روابط و تعامل با سایر نهادهای اجتماعی است. بدون شک، هیچ‌یک از آسیب‌های اجتماعی نیست که فارغ از تأثیر خانواده باشد.^۱

یکی از مسائل و آسیب‌های مهم در حوزه خانواده در ایران، خشونت خانگی^۲ است که هم دال بر مسائل اجتماعی در سطح فردی و خانوادگی و هم در سطح کلان و جامعه است. خشونت خانگی، به عنوان شایع‌ترین نوع خشونت علیه زنان، هر نوع اقدام خشونت‌آمیز جنسیتی است که منجر به آسیب‌های بدنی، جنسی، روانی و یا افزایش احتمال بروز آن در زنان شود و نیز اقداماتی که برای زنان رنج‌آور بوده و یا به محرومیت اجباری از آزادی‌های فردی یا اجتماعی منجر گردد. این نوع خشونت‌ها، اگرچه معمولاً در حریم خانواده رخ می‌دهند، اما زندگی زنان را در همه عرصه‌های عمومی و اجتماعی تحت تأثیر قرار می‌دهند. از این رو، منجر به پیامدهای تخریب‌کننده درون خانواده، جامعه و پیشرفت اقتصادی اجتماعی می‌شود.^۳

تا حدود دو دهه قبل پنداشته می‌شد که خانواده به سبب وجود روابط صمیمی، محبت‌آمیز و عواطف، بهترین مکان برای زندگی بزرگسالان و بهترین مکان برای رشد و شکوفایی عاطفی و جسمانی افراد است. با آنکه از وجود بدرفتاری و خشونت در خانواده آگاهی‌هایی به دست آمده بود، جامعه‌شناسان گمان می‌بردند که معدودی از خانواده‌ها، به خصوص آنها که مشکلات مادی دارند و از نظر فرهنگی در سطح پایینی هستند یا آنها که در شرایط بحرانی مانند طلاق و جدایی قرار دارند، به بدرفتاری با اعضای خانواده خود دست می‌زنند؛ اما نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که برخلاف تصورات رایج تنها خانواده‌های مسأله‌دار به خشونت متوسل نمی‌شوند، بلکه خانواده‌هایی که به ظاهر معمولی یا مطلوب هستند هم با اعضای خود بدرفتارند.^۴

۱. علی ساروخانی، جامعه‌شناسی خانواده (تهران: انتشارات سروش ۱۳۷۹)، ۱۲-۱۱.

2. Domestic Violence

3. Kalokhe et al., "Domestic violence against women in India: A systematic review of a decade of quantitative studies," *Global Public Health* 12, 4 (2017): 498-513.

۴. شهلا اعزازی، خشونت خانوادگی: زنان کتک‌خورده (تهران: سالی، ۱۳۸۰)، ۸.

مسأله خشونت علیه زنان چنان فراگیر و بدون مرز است که نهادهای جهانی نظیر سازمان ملل متحد و سازمان‌های دفاع از حقوق بشر را واداشته است که در برابر این موضوع واکنش نشان دهند. به طوری که در قطعنامه کنفرانس حقوق بشر که در سال ۱۹۹۷ در وین برگزار شد، با اشاره به اشکال خشونت اعمال شده علیه زنان در سراسر جهان، به این نکته تأکید شده است که باید در نگرش مردان به زنان تغییراتی داده شود و زنان به مردان یاری برسانند که در برداشتهای خود درباره زنان تجدیدنظر کنند.^۵ خشونت علیه زنان در تمامی کشورهای جهان وجود دارد و مرزهای فرهنگ، طبقه اجتماعی، تحصیل، درآمد و قومیت را درنور دیده است.^۶ خشونت در خانواده مسأله شایعی است که سلامتی و حقوق انسان‌ها را به خطر می‌اندازد که کم‌وبیش در تمام فرهنگ‌ها و گروه‌های اجتماعی - اقتصادی روی می‌دهد. فضای خانه و محیط خانوادگی یکی از بسترهای خشونت است. خشونت خانگی آثار مخربی بر جو عاطفی خانواده و سلامت روانی و جسمی زن دارد.

علاوه بر اینها، اعمال خشونت علیه زنان، فقط این گروه را قربانی نمی‌کند، بلکه کودکان هم از این وضعیت تأثیر می‌پذیرند. کودکان شاهد رفتارهای خشونت‌آمیز، در بزرگسالی، یا خود قربانی خشونت می‌شوند و یا عامل بروز خشونت بر همسران و فرزندان خود خواهند بود.^۷

به همین دلیل در کنفرانس بین‌المللی جمعیت و توسعه (ICPD) بر کاهش خشونت علیه زنان به عنوان یک اولویت بهداشتی جوامع و حذف خشونت علیه آنها را به عنوان یک استراتژی مهم برای دستیابی به توانمندسازی زنان و برابری جنسیتی به عنوان دو هدف مهم توسعه هزاره تأکید کرده است.^۸ از آنجا که اعمال خشونت خانگی مردان نسبت به زنان علاوه بر آثار تخریبی بر خانواده (زنان و فرزندان)، همچنین دارای آثار تخریبی فراوانی در اجتماع است؛ بنابراین با شناخت علل آنکه می‌تواند ناشی از عوامل گوناگونی از جمله عوامل اجتماعی، شخصیتی، فرهنگی، تحصیلات و ... باشد می‌توان نسبت به پیشگیری از ارتکاب این اعمال جلوگیری کرد.

۵. مهرانگیز کار، پژوهش درباره خشونت علیه زنان در ایران (تهران: روشنفکران، ۱۳۸۰)، ۱۸.

۶. افتخار و دیگران، «ویژگی‌های فردی قربانیان همسر آزاری در مراجعین به مراکز سازمان پزشکی قانونی»، فصلنامه رفاه اجتماعی ۱۲ (۱۳۸۳)، ۲۷۰-۲۵۰.

۷. معاشری و دیگران، «شیوع و ابعاد جمعیت‌شناختی خشونت‌های خانگی علیه زنان در شهر بیرجند»، فصلنامه علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند ۱ (۱۳۹۱)، ۳۹-۳۲.

8. Ellsberg et al., "Intimate partner violence and women's physical and mental health in the WHO multi-country study on women's health and domestic violence: an observational study," *Lancet* 371(2008): 1165-1172.

خشونت خانگی علیه زنان به یک منطقه خاص جغرافیایی و یا سطح معینی از اقتصاد و رفاه بستگی ندارد و می‌توان آن را در همه جوامع و تمامی لایه‌های اجتماعی مشاهده کرد. هر چند شیوع، نوع، شدت، عواقب و عوامل مساعدکننده این پدیده متفاوت است. به بیان دیگر، این نوع خشونت هر چند مسأله‌ای فراگیر است و در تمام جوامع و همه زیرگروه‌های اجتماعی و جمعیتی وجود دارد، اما شیوع آن تحت تأثیر عوامل مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است.

در این راستا، نظر به اینکه از یک سو تاکنون در شهر کرج در مورد میزان شیوع خشونت و عوامل وقوع آن تحقیقی انجام نشده است و این یک پژوهش بی‌سابقه می‌باشد از سوی دیگر با توجه به اینکه در سال‌های اخیر شهر کرج دچار تحولات اجتماعی شده است و افراد بسیاری با عقاید و سبک‌های زندگی از سوی شهرهای اطراف وارد این شهر شده‌اند، لذا با توجه به موقعیت اجتماعی و اقتصادی این شهر، لذا ضرورت پژوهش در شهر کرج احساس می‌شود.

در این پژوهش تلاش می‌شود تا سؤالات زیر مورد بررسی و تحقیق قرار گیرد:

۱- میزان و شدت خشونت در شهر کرج چقدر است؟

۲- انواع و اشکال خشونت رایج در کرج چیست؟

۳- عوامل اجتماعی مؤثر بر همسر آزاری کدام است؟

۱- پیشینه پژوهش

در چند دهه اخیر خشونت علیه زنان و اثرات آن در مطالعات و پژوهش‌های اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است. مطالعات مختلف، همچنان بر وجود این پدیده مهم، به طور گسترده در سطح جهان تأکید می‌کنند. در مطالعاتی که تاکنون در مورد خشونت خانگی و عوامل مؤثر بر آن انجام شده است با گستردگی آمار و شیوع‌های مختلف مواجه هستیم. این تفاوت می‌تواند به دلیل تعریف متفاوت از خشونت خانگی، ابزار سنجش و همچنین جمعیت مورد مطالعه آنها باشد.

پیشینه تحقیقات انجام‌شده در دو بخش مورد بررسی قرار می‌گیرد. ابتدا به بررسی تحقیقات انجام‌گرفته در داخل کشور می‌پردازیم و در ادامه از تحقیقات خارجی بحث می‌شود.

۱-۱- تحقیقات داخلی

در ایران، نتایج یک مطالعه ملی که در ۲۸ استان کشور انجام شد نشان داد که در ۶۶ درصد خانواده‌های مورد بررسی، زنان از ابتدای زندگی مشترک دست‌کم یک بار خشونت را تجربه کرده‌اند و ۳۰ درصد

خانوارها خشونت جدی و حاد و ۱۰ درصد خانوارها خشونت منجر به صدمه موقت و دائم را گزارش کرده‌اند.

رئیس‌سرتشنیزی^۹ در پژوهشی تحت عنوان «خشونت علیه زنان و عوامل مؤثر بر آن در شهر کرد در سال ۱۳۸۰» پیمایشی انجام داده است به بررسی عوامل مؤثر بر خشونت از دیدگاه ۱۶۲ زوج (زن و مرد) پرداخته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد بین شغل مرد، تحصیلات، نوع ازدواج و اقتدار مرد در خانواده با خشونت علیه زنان رابطه معنی‌داری وجود دارد، اما بین تفاوت سنی زوجین و خشونت رابطه معنی‌داری مشاهده نشده است. همچنین یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد متغیر اقتدار و سلطه مرد در خانواده بیشترین تأثیر را در خشونت علیه زنان دارد.

زنگنه^{۱۰} در پایان‌نامه خویش با عنوان «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر خشونت» به بررسی خشونت علیه زنان در شهر بوشهر می‌پردازد. فرضیه‌های تحقیق از سه دیدگاه نظری عمده یعنی نظریات منابع و یادگیری اجتماعی و خرده‌فرهنگ خشونت اخذ شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد مدت ازدواج زوجین، میزان آزادی زوجین در انتخاب همسر، تعداد فرزندان، میزان پابندی زوجین به اعتقادات دینی، میزان تحصیلات شوهر و درآمد شوهر رابطه معکوس و معنی‌دار با خشونت شوهران و متغیرهای تفاوت سنی زوجین و دخالت خویشاوندانشان، میزان تحصیلات و درآمد زن دارای رابطه مثبت و معنی‌دار با خشونت شوهران علیه زنان دارند.

بشیر نازپرور^{۱۱} در تحقیقی با عنوان «همسر آزاری در شهر تهران در سال ۱۳۸۱» که با استفاده از روش میدانی و تکنیک گروه شاهد و میدانی انجام گرفته است، به بررسی عوامل مؤثر بر خشونت می‌پردازد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در متغیرهای سن، نوع شغل، تحصیلات و سابقه ازدواج قبلی تفاوت معنی‌داری بین گروه شاهد و گروه نمونه وجود ندارد، ولی در متغیرهای مربوط به وضعیت زندگی شوهر در دوران کودکی و وضعیت خاص شوهر (سابقه جرم، تعدد زوجات و ...) تفاوت معنی‌داری بین دو گروه شاهد و نمونه وجود دارد. از نتایج مهم دیگر این پژوهش تأکید بر نقش اساسی زمینه‌های تربیتی و فرهنگی در بروز پدیده همسر آزاری است؛ چنانچه مردانی که در کودکی در خانواده‌های خود

۹. امرالله رئیس‌سرتشنیزی، «خشونت علیه زنان و عوامل مؤثر بر آن»، فصلنامه پژوهش زنان ۳ (۱۳۸۱)، ۴۵-۶۵.

۱۰. محمد زنگنه، «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر خشونت تهران: مطالعه موردی در مورد خشونت علیه زنان در شهر بوشهر»، (پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، شیراز: دانشگاه شیراز، ۱۳۸۰)، ۱۷۰-۱۵۰.

۱۱. بشیر نازپرور، «همسر آزاری»، فصلنامه پژوهش زنان، مرکز مطالعات و تحقیقات زنان ۳ (۱۳۸۱)، ۴۵-۶۶.

شاهد کتک خوردن مادرانشان بوده‌اند. شوهران معتاد و با سابقه مجرمیت و کسانی که همسر متعدد دارند، بیشتر به خشونت علیه زنان روی می‌آورند.

مطالعه‌ای در شاهرود در میان ۶۴۵ زن با هدف بررسی دو بُعد خشونت جسمی و روانی انجام دادند. بر اساس نتایج، ۲۰ درصد شرکت‌کنندگان حداقل یک نوع از خشونت جسمی و ۸۵ درصد خشونت روانی را در طول یک سال گذشته تجربه کرده بودند. پایین بودن سطح تحصیلات، شغل کارگری، استعمال زیاد سیگار، اعتیاد همسر و افزایش طول مدت ازدواج رابطه مثبتی با افزایش خشونت خانگی داشتند.^{۱۲} نوح جاه و همکاران در مطالعه‌ای در استان خوزستان ۱۸۲۰ زن ۱۴ تا ۵۶ ساله را مورد پرسش قرار دادند. نتایج این مطالعه بیانگر آن است که سن زن در زمان ازدواج، شاغل بودن زن، سابقه بیماری روحی در همسر، قومیت، شهر محل سکونت و پایین بودن سواد مردان ارتباط معناداری با خشونت علیه زنان دارد.^{۱۳}

در پژوهشی با هدف بررسی شیوع خشونت در میان ۴۱۴ زن نشان داده شد، شیوع خشونت ۴۶ درصد و بیشترین نوع خشونت را نیز خشونت کلامی بیان گردید. در این مطالعه سن ازدواج، شغل زن، شغل مرد و تعدد زوجات با خشونت خانگی رابطه معنی داری داشت.^{۱۴}

۱-۲-تحقیقات خارجی

اشترواس در سال ۱۹۸۰ تحقیقی را تحت عنوان «برخی ساختارهای اجتماعی تعیین‌کننده ناهماهنگی بین گرایش‌ها و رفتار مورد خشونت خانوادگی» انجام داده است. یافته‌های به دست آمده نشان می‌دهد، درآمد بالای شوهران و منابع اعتباری، امکان کنترل همسران را بدون استفاده از زور و خشونت فراهم می‌کند.^{۱۵}

پژوهشی که در سال ۲۰۰۷، تحت عنوان «خشونت علیه زنان در رابطه نزدیک و زناشویی» انجام

12. Sepideh, Hajian, Katayon Vakilian, Khadijeh Mirzaii Najm-abadi, Parastoo Hajian & Mehrdad Jalalian, "Violence against Women by Their Intimate Partners in Shahrud in Northeastern Region of Iran," *Global Journal of Health Science* 6, 3 (2014): 117-130.

۱۳. صدیقه نوح‌جاه و دیگران، «شیوع خشونت خانگی علیه زنان و برخی عوامل مرتبط با آن در استان خوزستان»، دوماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه (پهپود) ۸۷-۱۳۸۶، ۱۵، ۴ (۱۳۹۰)، ۲۸۶-۲۷۸.
۱۴. نرگس معاشری و دیگران «شیوع و ابعاد جمعیت‌شناختی خشونت‌های خانگی علیه زنان در شهر بیرجند»، مراقبت‌های نوین، فصلنامه علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند ۱ (۱۳۹۱)، ۳۲-۳۹.

15. M. A. Straus Victims and Aggressors in Marital violence. *Am. Begar sci*, Vol 23,1980:681-704.

داده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد، وقتی منابع اقتصادی زنان افزایش می‌یابد، خشونت فیزیکی علیه آنها به صورت معنی‌داری کاهش می‌یابد. به عبارتی توسعه موقعیت اقتصادی - اجتماعی زنان می‌تواند به عنوان یک استراتژی برای کاهش خشونت فیزیکی علیه آنها به کار رود.^{۱۶}

یافته‌های مطالعه سن و بولسوی^{۱۷} در ترکیه نیز شیوع خشونت خانگی را ۳۰ درصد نشان داد. همچنین نتایج این مطالعه نشان داد که متغیرهای سن زن هنگام ازدواج، وضعیت اشتغال، تحصیلات مرد، حمایت اجتماعی، وضعیت مهاجرت، محیط زندگی، طول مدت ازدواج و همچنین چندهمسری بودن مرد با خشونت علیه زنان رابطه معناداری دارند.

لیر و همکاران در مطالعه‌ای روی زنان ۱۵ تا ۲۴ ساله هندی، خشونت خانگی را ۲۹ درصد و شایع‌ترین نوع خشونت را خشونت جسمی گزارش کردند. در بین عوامل بررسی‌شده، کنترل همسر بر رفتارهای زن، مصرف الکل و سابقه خشونت خانگی در دیگر اعضای خانواده ارتباط معناداری با بروز خشونت داشتند. همچنین فقر و قابل قبول بودن خشونت توسط زنان، شانس مورد خشونت قرار گرفتن آنان را افزایش می‌داد.^{۱۸}

از مطالعه تحقیقات مختلف داخلی و خارجی در زمینه خشونت علیه زنان می‌توان نتیجه گرفت که یافته‌ها درباره خشونت جزئی از کل واقعیت هستند و می‌توان با تحقیقات بیشتر زوایای پنهان‌تری از موضوع را به کمک چهارچوب‌های نظری کشف کرد. اهمیت این موضوع وقتی آشکارتر می‌شود که بدانیم در ایران بیشتر تحقیقات و پژوهش‌ها درباره این موضوع بیشتر در شهرهای کوچک و دارای خرده‌فرهنگ‌های سنتی‌تر از فرهنگ کل کشور انجام شده یا بیشتر مربوط به تحقیق در مراکز قضایی یا بهزیستی است. بدین ترتیب، میزان و شیوع انواع خشونت خانگی علیه زنان و نحوه برخورد با آن تابع هنجارها و ارزش‌های اجتماعی فرهنگی هر جامعه است، حتی نوع برداشت و تعریف خشونت خانگی علیه زنان و عوامل زمینه‌ساز آن نیز می‌تواند متفاوت و وابسته به فرهنگ جامعه باشد. از این رو، ضرورت انجام تحقیقات پیمایشی در شهرهای بزرگ ضرورت بیشتری پیدا می‌کند.

16. L, Casique and A. R. F. Furegato, "Violence against women: Theoretical reflections," *Rev lati-am enfermagem*, 14, 6 (2006): 950-956.
17. S, Sen & N, Bolsoy, "Violence against women: prevalence and risk factors in Turkish sample," *BMC Women's Health*, 100 (2017): 1-9.
18. Ler, P, M, Sivakami & J, Monárrez-Espino, "Prevalence and factors associated with intimate partner violence among young women aged 15 to 24 years in India: a social-ecological approach," *Journal of interpersonal violence*, 35, 19-20 (2020): 4083-4116. doi.org/10.1177/0886260517710484

۲- چهارچوب نظری

۲-۱- تعریف مفهومی خشونت

تعاریف گوناگونی در مورد خشونت وجود دارد.^{۱۹} خشونت را می‌توان عملی آسیب‌رسان دانست که فرد برای پیشبرد مقاصد خویش انجام می‌دهد و صرفاً جنبه فیزیکی (بدنی) ندارد، بلکه ممکن است ابعاد روانی (فحاشی، تحقیر، منزوی کردن فرد، دادوفریاد)، جنسی (آزار و مزاحمت جنسی، تجاوز) و اقتصادی هم به خود بگیرد.^{۱۹}

خشونت را می‌توان به انواع زیر تقسیم کرد:

۱. خشونت جسمی (بدنی)^{۲۰}: این نوع از خشونت که دسته وسیعی از اعمال خشونت‌آمیز را دربرمی‌گیرد که عبارت از بدرفتاری و خشونت نسبت به جسم زن که ممکن است زنی که در معرض چنین رفتارهایی قرار می‌گیرد، انواع صدمات و حمله‌های بدنی را تجربه کند. دامنه این نوع خشونت‌ها از ساده‌ترین اعمال مانند هل دادن و سیلی زدن تا شدیدترین آنها همانند کاربرد اسلحه سرد و گرم علیه زن گسترده است.

۲. خشونت روانی^{۲۱}: نوع دیگری از خشونت و بدرفتاری که عمدتاً در مورد زنان در محیط خانواده اعمال می‌شود، بدرفتاری و خشونت روانی است. این نوع از خشونت لزوماً همراه با خشونت‌های بدنی نیست و ممکن است به تنهایی به عنوان یک ابزار تحقیرکننده و تضعیف‌کننده روحیه زنان توسط شوهران به کار گرفته شود. البته می‌تواند به طور غیرمستقیم نتیجه تبعی هر یک از خشونت‌های جسمی، جنسی و اقتصادی باشد.

این نوع سوءاستفاده و خشونت دربرگیرنده دسته وسیعی از اعمالی است که شوهر با استفاده از آن سعی دارد درک زن را از واقعیت‌ها بکاهد و همواره او را به عنوان یک جنس ضعیف و به عبارتی دیگر جنس دوم نشان دهد. این رفتارهای تحقیرآمیز که در طول زمان تکرار می‌گردد، اشکال و ابعاد مختلفی داشته که دامنه آن از بدرفتاری لفظی و تحقیر و اهانت تا محدود کردن آزادی نیز گسترده است. شایع‌ترین شکل خشونت‌های روانی اعم است از اهانت، تحقیر، انتقاد، به کار بردن الفاظ رکیک و توهین‌آمیز نسبت به زن و به خصوص تحقیر در جمع و شکستن غرور، تضعیف روحیه زن در نزد دیگران.

۱۹. مهرداد درویش پور، «چرا مردان به اعمال خشونت علیه زنان ترغیب می‌شوند؟»، مجله زنان ۵۶ (۱۳۷۸)، ۵۶-۵۰.

20. Physical abuse

21. Mental Abuse.

این نوع از خشونت‌ها به خشونت‌های شفاهی^{۲۲} نیز معروف است.^{۲۳}

۳. خشونت اقتصادی: به مجموعه رفتارهایی که توانایی زن در امور مالی را محدود می‌کند. نظیر کنترل شدید بر درآمدهای خانواده، جلوگیری از خرید دلخواه زن با داشتن تمکن مالی، دخالت در دارایی یا ارثیه زن، دخالت در حق اشتغال زن، ندادن نفقه و به زور پول گرفتن از زن اطلاق می‌شود.^{۲۴} خشونت اقتصادی رفتارهایی مانند قطع هزینه رفت‌وآمد، غذا، پوشاک، سرپناه و پول را شامل می‌شود.

۴. خشونت جنسی^{۲۵}: خشونت یا آزار جنسی، هر گونه سوءرفتار جنسی است که نسبت به زن صورت می‌گیرد. «اجبار زن به تمکین (نزدیکی بدون رضایت زن)، عصبی شدن به هنگام رد تقاضای نزدیکی و اصرار در انجام رابطه جنسی، الزام زن به برقراری رابطه جنسی نامتعارف و آزاردهنده (نظیر برقراری رابطه جنسی از راه دهان، مقعد و ...) استفاده از اشیاء یا ضرب و جرح زن به هنگام رابطه جنسی، دادن یا خوردن مواد مخدر به منظور برقراری رابطه جنسی یا تسهیل آن، اجبار به برقراری رابطه جنسی بلافاصله پس از زایمان و ترخیص از بیمارستان، استفاده از عبارات تحقیرآمیز در مورد وضع ظاهری زن، اجبار به هرزه‌نگاری (تماشای عکس‌ها، مجلات یا فیلم‌های مستهجن) می‌تواند از مصادیق خشونت جنسی قلمداد گردد.»^{۲۶}

۲-۲- نظریه‌های مربوط به خشونت

خشونت علیه زنان را با یک دیدگاه و نظریه نمی‌توان تبیین نمود؛ زیرا در بردارنده مجموعه‌ای از عوامل و پدیده‌هاست. نظریه‌های متعددی به تبیین خشونت خانگی علیه زنان در سطوح خرد، میانه و کلان پرداخته‌اند. در سطح خرد (نظریه‌های یادگیری اجتماعی و جامعه‌پذیری جنسیتی)، در سطح میانی (نظریه منابع، ناسازگاری پایگاهی، همسان همسری و شبکه روابط خانوادگی) و در سطح کلان (نظریه فشار و تنش اقتصادی نظریه‌های فمینیستی) می‌باشد. نظریه‌های ترکیبی بر چندبُعدی بودن خشونت

22. Verbal Violence

23. Sheila Henderson, *Service Provision to Women Experiencing Domestic Violence in Scotland*, (United Kingdom: The Scottish office central Research unit, 1997), 5.

۲۴. سیما برخورداری مهنی، «حمایت از زنان بزه دیده خشونت خانگی» (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۹)، ۱۸.

25. Sexual abuse

۲۶. شادی عظیم زاده، «حمایت کیفی از زنان در برابر خشونت» (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۴)، ۱۷.

و تأثیرپذیری آن از تعامل بین عوامل فردی، محیطی و اجتماعی تأکید دارند. به طور کلی این عوامل در چهار سطح مطرح و مورد تحلیل قرار گرفته است؛ سطح اول، شامل عوامل فردی است. سطح دوم، شامل محیط خانواده و عوامل خانوادگی است. سطح سوم شامل نهادها و ساختارهای اجتماعی رسمی و غیررسمی زمینه‌ساز خشونت است. سطح چهارم، شامل عوامل فرهنگی زمینه‌ساز خشونت است.^{۲۷} به طور کلی دو دیدگاه اصلی در تبیین این پدیده وجود دارد یکی نظریه‌های روان‌شناختی و دیگری تئوری‌های جامعه‌شناسی. تئوری‌های روان‌شناختی به شخصیت و ویژگی‌های شخصیتی توجه دارند و نظریه‌های جامعه‌شناختی بر جامعه و عوامل اجتماعی توجه بیشتری نشان می‌دهند.

۲-۱-۲- نظریه یادگیری اجتماعی

بر اساس این دیدگاه انسان‌ها رفتارهایشان را از طریق مشاهده رفتارهای اجتماعی دیگران و الگو قرار دادن آنچه آنها انجام می‌دهند یاد می‌گیرند. فرایندهایی که کانون این نظریه قرار دارد مدل‌بندی یا به اصطلاح دیدن و عمل کردن نام دارد که در آن فرد رفتارهای شناختی و اجتماعی را از طریق مشاهده پاداش‌ها و مجازات‌های اعمال‌شده، تقویت می‌کند.^{۲۸}

۲-۲-۲ نظریه جامعه‌پذیری جنسیتی

دوبار از جامعه‌پذیری نقش‌های جنسیتی به عنوان عامل تداوم سلطه مرد بر زن یاد می‌کند. به اعتقاد وی، شخصیت دختران و زنان می‌توانست بسیار متفاوت با الگوهای نابرابر کنونی شکل گیرد، مشروط بر اینکه دخترچه‌ها از ابتدا با همان توقعات و پاداش‌ها و همان سخت‌گیری‌ها و آزادی‌هایی تربیت می‌شدند که برادرانشان تربیت می‌شوند.^{۲۹} نحوه برخورد والدین با فرزندان باعث می‌شود ویژگی‌هایی همچون پرخاشگری، موفقیت، رقابت، اتکای به نفس و استقلال بیشتر از پسر مورد انتظار باشد. همچنین بیشتر به آنها توصیه می‌شود که برای احقاق حق خود ایستادگی کنند. در عوض از دختر انتظار می‌رود که سازش کند، صلح‌جو باشد،

۲۷. سیده بتول حسن‌پور ازغدی و دیگران، «خشونت خانگی علیه زنان: مروری بر نظریه‌ها، میزان شیوع و عوامل مؤثر بر آن»، نشریه دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی ۵۲(۱۳۹۰)، ۷۳-۴۴.

۲۸. رضا همتی، «بررسی عوامل مؤثر بر خشونت مردان علیه زنان: مطالعه موردی خانواده‌های تهرانی»، فصلنامه رفاه اجتماعی ۱۲(۱۳۸۳)، ۲۳۲.

۲۹. حسین بستان، «کارکردهای خانواده از منظر اسلام و فمینیسم»، مجموعه مقالات حوزه و دانشگاه ۳۵(۱۳۸۲)، ۱۱.

اختلافات را نه با جنگ و جدال بلکه با صحبت حل و فصل کند و مهربان و مراقبت‌کننده باشد.^{۳۰} بنابراین می‌توان گفت جامعه‌پذیری جنسیتی بر درونی شدن نقش‌های سلطه‌گری در مردان و مطیع بودن در زنان در فرایند جامعه‌پذیری تأکید دارد.

۲-۲-۳- نظریه منابع

نظریه منابع که در سال ۱۹۷۱ توسط ویلیام گود مطرح شد، بر این امر تأکید می‌کند که غالباً مردان منابع اقتصادی را در دست دارند و همین امر موجب برتری آنها در روابط خانوادگی می‌شود. حال آنکه زنان به لحاظ منابع اقتصادی عمدتاً به همسران خود وابسته‌اند و از طرفی چون مراقبت از فرزندان را برعهده دارند، اگر مردان را ترک کنند، با مشکلات اقتصادی روبه‌رو خواهند شد. از این رو در روابط خشن باقی می‌مانند و وابستگی زنان به این معناست که آنها راه‌های محدودی در دسترس دارند و لذا کمتر می‌توانند بر مردان قدرت و نفوذ داشته باشند. اگر یکی از زوجین به دنبال کنترل قدرت باشد معمولاً آزار را انتخاب می‌کند و آزار انواع مختلفی دارد؛ مانند تهدید، ترس، منزوی ساختن، آزار بچه‌ها، محدودیت‌های مالی و ... حال آنکه زوج‌هایی که به لحاظ قدرت و منابع مساوی هستند کمتر تضاد را تجربه می‌کنند و وقتی هم تضاد پیش می‌آید با راه‌های غیر شنی آن را خنثی می‌کنند. خانواده مانند هر نظام یا واحد اجتماعی دیگر دارای نظامی اقتداری است و هر کس به منابع مهم خانواده مانند شغل، تحصیلات، درآمد، مهارت و اطلاعات بیشتر از دیگران دسترسی داشته باشد، می‌تواند سایر اعضا را به فعالیت در جهت امیال خود وادار کند و تصمیم‌گیری‌های مهم با اوست.^{۳۱}

۲-۲-۴- نظریه همسان همسری

در نظریه همسان همسری، همسرگزینی هماهنگ یا متناسب صورت نمی‌پذیرد، دو انسان با دو فرهنگ متفاوت در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند، چون سازش فکری ندارند، عواطف آنها رو به سردی می‌گذارد. به زعم او، هنگامی که دو همسر هم‌سوگرا هستند، یعنی همانند یا مکمل یکدیگرند، رفتار و انتظارات هر دو تحت تأثیر مجموعه ارزشی و هنجاری مشابه قرار می‌گیرند. در مقابل تعلقات زوجین می‌تواند ناهم‌سوگرا باشد، یعنی هر یک به گروهی خاص و متمایز تعلق داشته باشد و تعلق خود را نیز بدان حفظ نماید. رفتار

۳۰. راس آلن، روانشناسی شخصیت، ترجمه سیاوش جمالفر (تهران: مرکز، ۱۳۷۳)، ۲۷۵.

۳۱. اعزازی، پیشین، ۱۰۵-۹۷.

و انتظارات زوجین تحت تأثیر مجموعه‌های متمایز ارزشی و هنجاری قرار می‌گیرد.^{۳۲} همسانی میان دو زوج نه تنها آنان را به سوی یکدیگر جذب می‌کند بلکه پیوند زناشویی آنان را استوارتر می‌سازد. در حالی که ناهمسان همسری باعث می‌شود زوجین هر یک به گروهی خاص گرایش داشته باشند و در واقع می‌توان گفت سطح تحصیلات و تفاوت سنی می‌تواند با خشونت رابطه داشته باشد. چون نگرش‌ها و انتظارات با هم متفاوت است و درک متقابلی از هم ندارند و سرچشمه کشمکش خانوادگی است و ارتباطات آنها به تدریج سرد می‌شود و زمینه بروز خشونت در محیط خانواده افزایش می‌یابد. در نظریه همسان همسری همچنان که از اسمش مشخص است بر همسان بود زوجین از لحاظ تحصیلی، سنی و پایگاه اقتصادی و اجتماعی تأکید می‌شود. هر چه زوجین فاصله بیشتری با هم داشته باشند امکان خشونت در روابطشان بیشتر می‌شود.

۲-۲-۵- نظریه شبکه روابط خانوادگی

این نظریه توسط الیزابت بات مطرح شد. بر اساس این نظریه در خانواده‌هایی که تقسیم وظایف در آنها سنتی است، شبکه روابط اجتماعی به صورت متصل و محدود ظاهر می‌شود، اما زن و شوهری که به صورت مشارکتی زندگی می‌کنند، خشونت به حداقل می‌رسد.^{۳۳}

۲-۲-۶- نظریه ناسازگاری پایگاهی

بر اساس این نظریه اگر پایگاه اقتصادی - اجتماعی مرد از زن پایین‌تر باشد، احتمال خشونت خانگی علیه زن افزایش می‌یابد.^{۳۴}

۲-۲-۷- نظریه فشار

نظریه‌های فشار مدعی‌اند جرم تابعی از تضاد بین اهداف و ابزارهایی است که مردم می‌توانند به شیوه مشروع برای رسیدن به آن اهداف از آنها استفاده کنند. دورکیم، از پیشگامان نظریه فشار، نظریه آنومی را برای تبیین جرم و کجروی فرمول‌بندی کرد. از نظر او، آنومی زمینه‌ساز ناهنجاری‌های اجتماعی مختلف

۳۲. باقر ساروخانی، طلاق: پژوهشی در شناخت واقعیت و عوامل آن (تهران، موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۶)، ۱۳۲-۱۳۱.

۳۳. زنجانی زاده و دیگران، «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر خشونت خانگی علیه زنان در مشهد»، فصلنامه توسعه اجتماعی (۱۳۹۳)، ۴۶-۷.

34. Gells and Straus, "Detemporary of violence in the family" in W.R.Burre,R.Hill,F.J.Nye&L.I.Reiss(E.d). *Contemporary Theories about the Family*, (New York: Free Press, 1979).

است. مرتن معتقد است وقتی افراد برای رسیدن به اهداف ابزارهای مشروع نداشته باشند، احساس فشار می‌کنند و در نتیجه ممکن است راه‌های غیرقانونی و نامشروع را برای رسیدن به اهداف خود برگزینند و در واقع به جرم و بزهکاری متوسل شوند.^{۳۵}

کوهن نیز در نظریه خود با عنوان ناکامی منزلتی، کجروی را به پایگاه اجتماعی و طبقات منسوب می‌کند و منشأ این رفتارها را عدم دسترسی به اهداف مورد قبول جامعه می‌داند.^{۳۶}

مشکلات اقتصادی، بیکاری و کمبود درآمد معمولاً موجب افزایش فشار و نگرانی در خانواده می‌شود، گاهی اوقات این فشارها منجر به رفتارهای خشونت‌آمیز می‌شود. از طرفی، ممکن است خشونت خود راهی برای برخورد با این فشارها باشد. تحقیقات نشان می‌دهد خانواده‌های فقیر و کم‌درآمد خشونت‌های خانگی بیشتری را تجربه می‌کنند و این امر به خاطر فشار و تنش‌هایی است که در موقعیت بیکاری، فقر و کمبود درآمد ایجاد می‌شود.^{۳۷}

البته نباید از وجود خشونت در میان سایر طبقات اجتماعی غافل ماند، زیرا طبقات متوسط و بالا بیشتر قادرند این مسائل را پنهان کنند یا آنها را حاشا نمایند؛ بنابراین، با توجه به نظریه فشار می‌توان گفت پایگاه اقتصادی - اجتماعی پایین همسران، ناکامی و عملکرد تحصیلی پایین در ارتکاب خشونت و رفتارهای خطرناک تأثیر عمده‌ای دارند.

۲-۲-۸- نظریه فمینیستی

ایده اصلی این نظریه این است که فرایندهای اجتماعی و اقتصادی مستقیم و غیرمستقیم در جهت حمایت از نوعی نظم اجتماعی خاص و ساختار خانوادگی پدرسالار عمل می‌کند. پدرسالاری باعث می‌شود زن‌ها پایین‌تر قرار بگیرند و الگوی تاریخی خشونت سیستمی علیه زنان شکل بگیرد.^{۳۸}

از این منظر، علت اصلی خشونت زناشویی در ساختار خانواده سنتی قرار دارد که نوعی نظم اقتدارگرایانه مردسالار است. علاوه بر این، محققان فمینیست برتری مرد را به شکل آشکار و مشخص علت اصلی خشونت خانگی می‌دانند. تجزیه و تحلیل فمینیستی از کتک زدن زن توسط مرد از بسیاری

۳۵. آتونی گیدنز، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری (تهران: نشر نی، ۱۳۷۶)، ۱۴۱.

۳۶. علی سلیمی و محمد داوری، جامعه‌شناسی کجروی (قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۶)، ۴۳۳.

37. Seltzer, Kalmuss, "Socialization and Stress Explanations for Spouse Abuse," *Social Forces* 67, 2(1988): 473-491.

38. Gells and Straus, Detemporary of violence in the family, 115.

جهات انتقاد از مردسالاری است.^{۳۹}

بر اساس نظریه‌های مذکور، فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر مطرح می‌شود:

- ۱- بین سطح تحصیلات مردان و انواع خشونت علیه زنان رابطه وجود دارد. (نظریه منابع)
- ۲- بین پایگاه اقتصادی خانواده و انواع خشونت علیه زنان رابطه وجود دارد. (نظریه فشار)
- ۳- بین شاغل بودن زن و انواع خشونت علیه زنان رابطه وجود دارد. (نظریه منابع)

۳- روش پژوهش

این پژوهش کمی و از نظر هدف کاربردی پیمایشی است و چون در یک مقطع زمانی معین صورت گرفته است، مطالعه‌ای مقطعی تلقی می‌شود. تحقیق حاضر با توجه به اینکه رابطه یک متغیر با چند متغیر دیگر را می‌سنجد از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه زنان بالای ۱۸ سال (اعم از زنان متأهل و زنانی که در رابطه هستند) می‌باشد.

از جامعه آماری یادشده ۱۰۰ نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد. علی‌الدلاور در کتاب خود این‌چنین بیان کرده است که در پژوهش‌های از نوع همبستگی، حداقل حجم نمونه ۵۰ نفر برای بیان چگونگی رابطه، ضرورت دارد.^{۴۰} و برای تعمیم‌یافتگی بیشتر ۵۰ نفر دیگر اضافه گردید. لازم به ذکر است یافته‌های پژوهش، صرفاً در میان پرسش‌شوندگان (نمونه آماری) قابلیت تعمیم دارد و بر کل زنان ساکن کرج قابل تعمیم نمی‌باشد. در ابتدا با استفاده از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای دو منطقه شهری کرج شامل مناطق ۷ و ۴ که در وضعیت‌های اقتصادی و اجتماعی متفاوتی قرار دارند، انتخاب شدند. سپس در درون هر منطقه، به صورت تصادفی دو محله و در درون هر محله، سه بلوک به صورت تصادفی انتخاب و در درون منازل با نمونه واجد شرایط مصاحبه به عمل آمد و پرسشنامه‌ها تکمیل گردید. متغیر وابسته در این پژوهش، خشونت خانگی علیه زنان است. خشونت خانگی علیه زنان انواع و ابعاد گوناگونی دارد که شامل ابعاد روانی (عاطفی)، فیزیکی (جسمی)، جنسی، اقتصادی و اجتماعی است.

خشونت فیزیکی: این خشونت که شامل انواع بدرفتاری علیه زن است به شیوه‌های گوناگون

39. Straus, Yodanis, "Corporal punishments in adolescence and physical assaults on spouses in later life, What accounts for the link?" *Journal of Marriage and the Family* 58(1990): 825-841

۴۰. علی‌الدلاور، روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی (تهران: نشر ویرایش ۱۳۹۰)، ۹۹.

انجام می‌شود و جسم زن را مورد آزار قرار می‌دهد.^{۴۱}

خشونت روانی و عاطفی: منظور از خشونت روانی در این تحقیق رفتارهایی مانند دادوفریاد کردن، تمسخر در جمع، تحقیر وضعیت جسمانی و ظاهری، دشنام و ناسزا، تهدید قربانی به استفاده از خشونت، تحقیر اندام و ظاهر زن، تحقیر از طریق انتقاد و سرزنش خانواده و دوستان، تهدید به طلاق یا ازدواج مجدد، نگاه تحقیرآمیز به زن، متهم کردن زن به تنبلی و بی‌تفاوتی و تصمیم‌گیری در کلیه امور مربوط به خانواده است.

خشونت اقتصادی: منظور از خشونت اقتصادی کلیه رفتارهای خشونت‌آمیزی است که از سوی مرد در مقابل همسر صورت می‌گیرد و شامل ندادن خرجی و برآورده نکردن نیازهای مالی زن در صورت داشتن درآمد کافی، سوءاستفاده‌های مالی از زن، کنترل دائمی مخارج زن و وادار کردن زن به رفتار مطابق میل مرد است.

خشونت جنسی: منظور از خشونت جنسی رفتارهایی نظیر تهدید یا استفاده از زور برای مشارکت شریک جنسی در فعالیت جنسی، اقدام به رابطه جنسی بدون رضایت شریک جنسی، یا تماس جنسی خشونت‌آمیز. به بیان دیگر، خشونت جنسی هر نوع رابطه جنسی با همسر که بدون رضایت او یا با خشونت و روش‌های غیرطبیعی باشد.

خشونت اجتماعی: در این تحقیق هر نوع استفاده شوهر از قدرت خود برای کنترل زن و سوءاستفاده از او، تعریف شده است که از شیوه‌های اعمال آن می‌توان به مخالفت شوهر با رفت‌وآمد زن با دوستان و خانواده‌اش و حبس کردن زن در خانه را نام برد. متغیرهای مستقل پژوهش شامل تحصیلات مردان، وضعیت اقتصادی خانواده و شاغل بودن زن است.

برای به دست آوردن داده‌های بین‌المللی قابل مقایسه در مورد خشونت علیه زنان، از نمونه پرسشنامه‌ای که توسط دکتر هنریت یانسن^{۴۲} در چهارچوب پروژه UNECE^{۴۳} حساب توسعه سازمان ملل متحد برای حذف خشونت علیه زنان طراحی شده است، استفاده شده است. این نمونه پرسشنامه نیز برگرفته از پرسشنامه خشونت علیه زنان که برای بررسی سلامت زنان و خشونت خانگی در چند کشور

۴۱. اعزازی، پیشین، ۱۰۴.

42. Dr Henriette Jansen

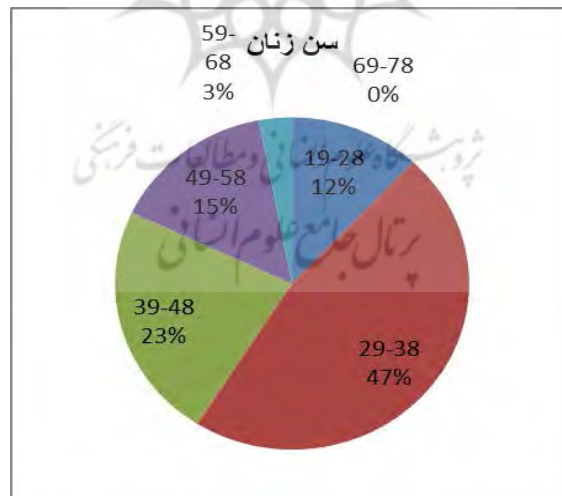
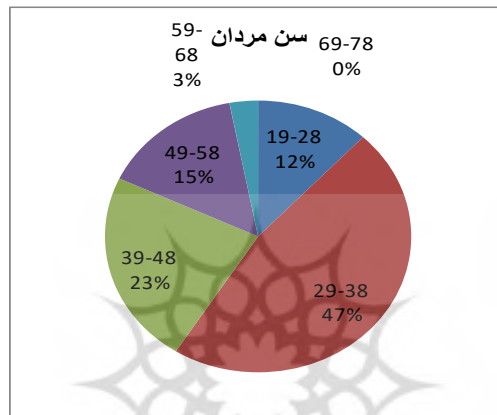
۴۳. شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد

توسط سازمان جهانی بهداشت تهیه شده، آماده شده است. برای اطمینان از مقایسه داده‌ها ساختار و محتوای پرسشنامه بدون تغییر باقی ماند و پرسشنامه به زبان فارسی ترجمه گردید. به منظور سنجش روایی پرسشنامه، محتوای آن به تأیید اساتید صاحب‌نظر رسیده است.

۴- یافته‌های پژوهش

۴-۱- یافته‌های توصیفی (مربوط به ابعاد خشونت علیه زنان)

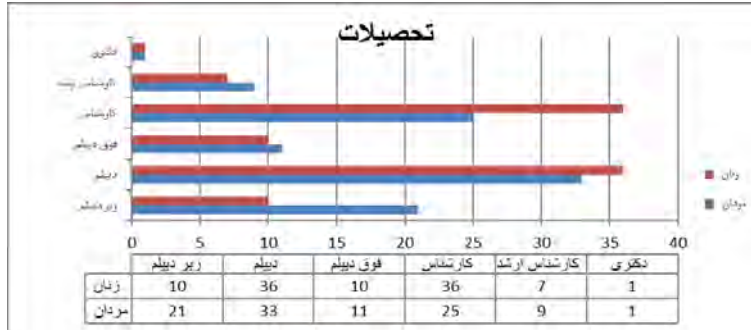
۴-۱-۱- سن

نمودار ۱: مقایسه توزیع درصد آزمودنی‌ها برحسب سن زنان و مردان

نتایج حاصل نشان می‌دهد که میانگین سن زنان مورد بررسی ۳۵ و ۳۷ سال با محدوده سنی ۱۹-۶۸ بود و میانگین سن همسرانشان ۳۵ سال می‌باشد.

۴-۱-۲- تحصیلات

نمودار ۲: مقایسه توزیع فراوانی آزمودنی‌ها برحسب تحصیلات

تحصیلات زنان و همسرانشان بین سیکل تا دکتری می‌باشد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد ۱۰ درصد زنان متأهل دارای تحصیلات زیر دیپلم، ۳۶ درصد دیپلم، ۱۰ درصد فوق دیپلم، ۳۶ درصد لیسانس و ۷ درصد فوق لیسانس و ۱ درصد دکتری هستند.

در مورد تحصیلات مردان همان‌طور که داده‌های نمودار فوق نشان می‌دهد همسران زنان تحصیلات پایین‌تری دارند. به طوری که ۲۱ درصد از آنها زیر دیپلم هستند. همچنین حدود ۳۳ درصد تحصیلات دیپلم، ۲۵ درصد تحصیلات لیسانس و ۹ درصد فوق لیسانس دارند.

۴-۱-۳- شغل

نمودار ۳: مقایسه توزیع فراوانی آزمودنی‌ها برحسب شغل

اغلب زنان در حدود ۶۱ درصد خانه‌دار هستند و تنها ۳۹ درصد شاغل‌اند و از این تعداد نیز تنها ۵ درصد در مشاغل دفتری و کارمندی مشغول به کار می‌باشند. میانگین درآمد آنها بین یک تا دو میلیون می‌باشد. تنها در مشاغل کارمندی (اعم از شاغل و بازنشسته) و معلمان است که زنان درآمد بالایی دارند و بالاترین درآمد نیز شش میلیون تومان می‌باشد؛ بنابراین، می‌توان گفت زنان جامعه آماری استقلال اقتصادی ندارند. در خصوص وضعیت شغلی شوهران نیز ۲۷ درصد آنها شغل دولتی و ۵۸ درصد آنها شغل غیردولتی، ۸ درصد بازنشسته و ۶ درصد بیکار می‌باشند.

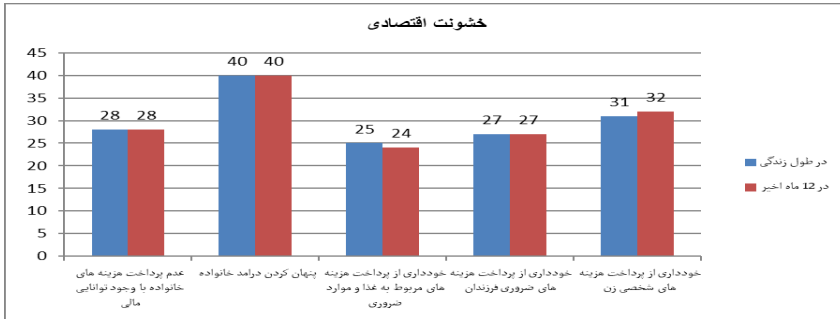
۴-۱-۴- کنترل افراطی توسط مرد

نمودار ۴: مقایسه توزیع فراوانی آزمودنی‌ها برحسب کنترل افراطی توسط مرد

همان‌گونه که نمودار فوق نشان می‌دهد در کنترل افراطی زنان توسط مردان جلوگیری از دیدار دوستان (۲۳ درصد)، جلوگیری از ارتباط با خانواده (۱۹ درصد)، مطلع کردن مرد از محلی که زن هست (۴۷ درصد)، عصبانی شدن از صحبت با مرد دیگر (۳۵ درصد) و در دوازده ماه اخیر کنترل افراطی زنان توسط مردان جلوگیری از دیدار دوستان (۲۲ درصد)، جلوگیری از ارتباط با خانواده (۱۸ درصد)، مطلع کردن مرد از محلی که زن هست (۴۴ درصد)، عصبانی شدن از صحبت با مرد دیگر (۳۵ درصد)، است.

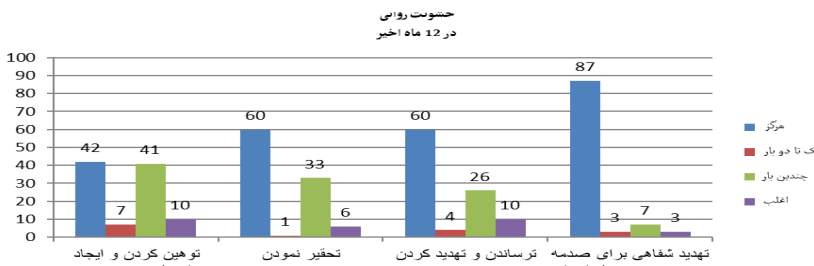
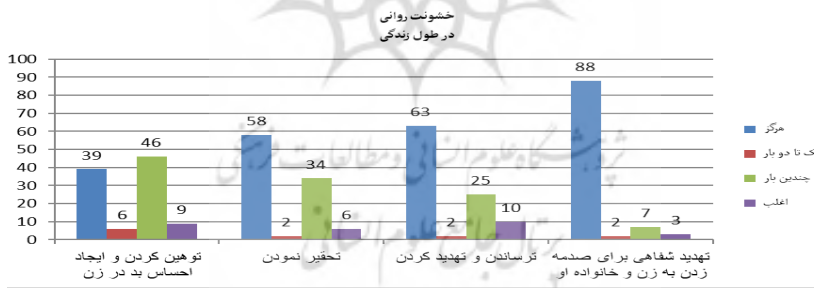
۴-۱-۵- خشونت اقتصادی

نمودار ۵: مقایسه درصد آزمودنی ها برحسب خشونت اقتصادی

در میان زنانی که مورد خشونت اقتصادی توسط شریک زندگی قرار گرفته اند شایع ترین نوع خشونت پنهان کردن درآمد خانواده (۴۰ درصد)، عدم پرداخت هزینه های خانوادگی با وجود توانایی مالی مرد (۲۸ درصد)، خودداری از پرداخت هزینه های ضروری فرزندان (۲۷ درصد)، خودداری از پرداخت هزینه های شخصی زن (۳۱ درصد) می باشد. الگوهای مشابهی در شیوع خشونت اقتصادی در یک سال اخیر قابل مشاهده است.

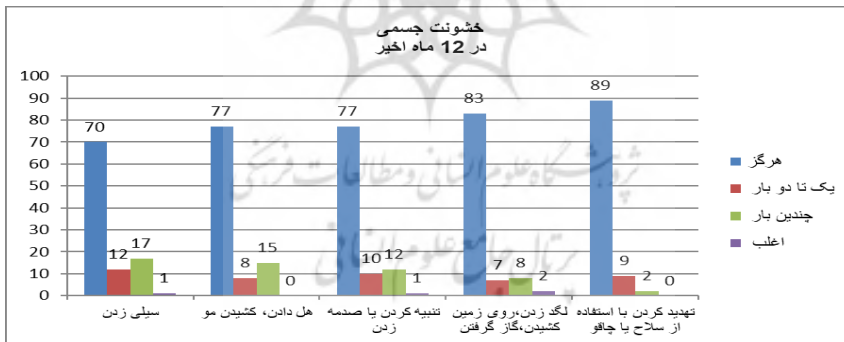
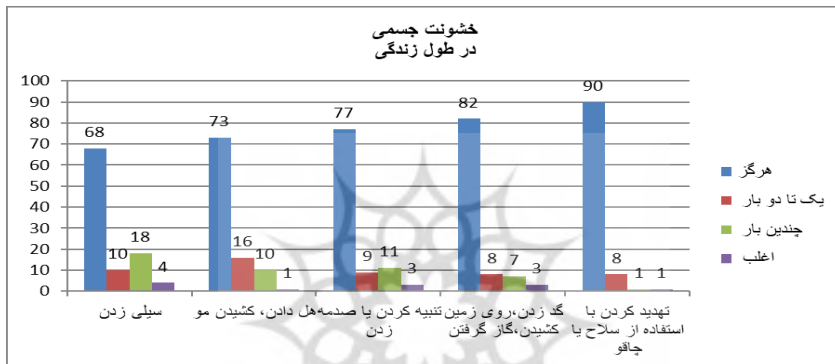
۴-۱-۶- خشونت روانی

نمودار ۶-۷: مقایسه درصد آزمودنی ها برحسب خشونت روانی

همان‌گونه که نمودار فوق نشان می‌دهد در میان زنان مورد خشونت قرار گرفته شایع‌ترین شکل خشونت روانی توهین کردن و ایجاد کردن احساس بد در زن می‌باشد که (۴۶ درصد) زنان در طول زندگی خود و (۴۱ درصد) در یک سال اخیر چندین بار آن را تجربه کرده‌اند. تحقیر نمودن زن نیز با (۳۴ درصد) و (۳۳ درصد) در مرتبه بعدی بیشترین میزان خشونت روانی در زنان را به ترتیب در طول زندگی و در یک سال اخیر به خود اختصاص داده است؛ و زنان در حدود (۲۵ درصد) و (۷ درصد) به ترتیب مورد ترساندن و تهدید کردن و تهدید شفاهی برای صدمه زدن به زن و خانواده او در طول زندگی خود قرار گرفته‌اند.

۴-۱-۷- خشونت جسمی

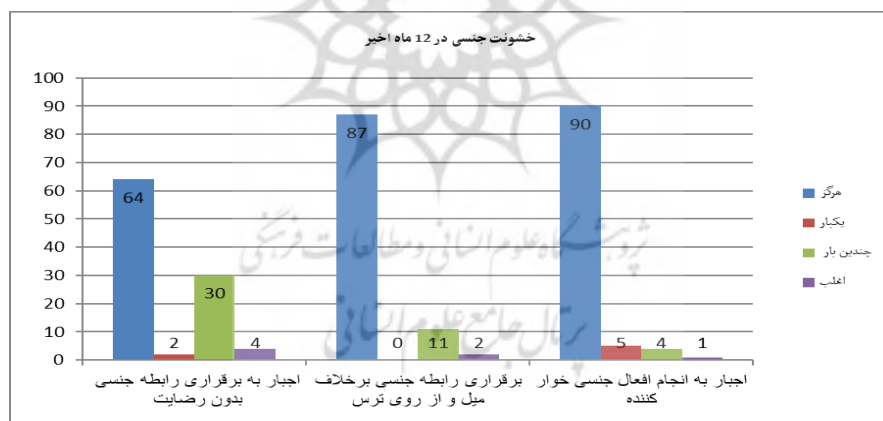
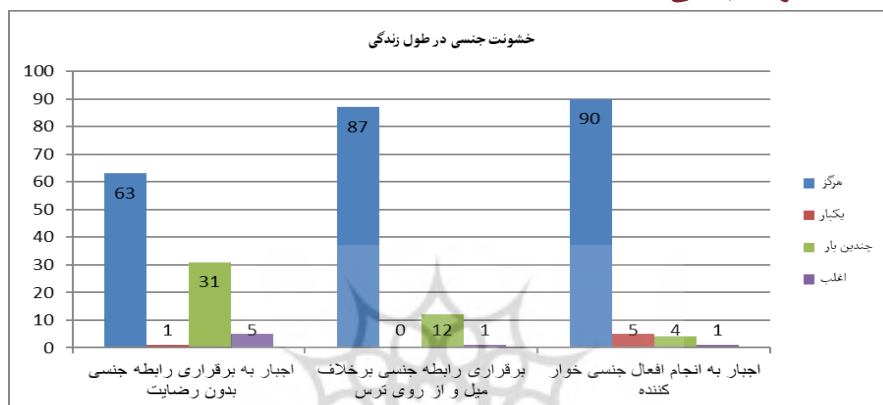

نمودار ۹-۸: مقایسه درصد آزمودنی‌ها برحسب خشونت جسمی

طبق نمودارهای فوق بین زنان مورد خشونت قرار گرفته شایع‌ترین شکل خشونت جسمی، سیلی زدن بوده است که (۱۸ درصد) زنان چندین بار آن را در طول زندگی خود و (۱۷ درصد) در یک سال اخیر تجربه کرده‌اند. هل دادن و کشتیدن مو (۱۵ درصد) و (۱۰ درصد) در مرتبه بعدی خشونت در زنان را به ترتیب در یک سال اخیر و در طول زندگی به خود اختصاص داده است؛ و زنان در حدود (۱۱ درصد) و

(۱۲ درصد) به ترتیب در طول زندگی و یک سال اخیر مورد تنبیه کردن یا صدمه زدن بوده‌اند. زنان در حدود (۷ درصد) و (۸ درصد) به ترتیب در طول زندگی و یک سال اخیر مورد لگد زدن، روی زمین کشیده شدن قرار گرفته‌اند. کمترین میزان خشونت جسمی تهدید کردن با استفاده از سلاح و چاقو بوده است که (۱ درصد) و (۲ درصد) به ترتیب در طول زندگی و یک سال اخیر قرار گرفته‌اند.

۴-۱-۸- خشونت جنسی

نمودار ۱۰-۱۱: مقایسه درصد آزمودنی‌ها برحسب خشونت جنسی

طبق نمودارهای فوق بین زنان مورد خشونت قرار گرفته شایع‌ترین شکل خشونت جنسی، اجبار به برقراری رابطه جنسی بدون رضایت بوده است که (۳۰ درصد) زنان چندین بار آن را در طول زندگی خود تجربه کرده‌اند. برقراری رابطه جنسی برخلاف میل و از روی ترس (از قبیل کتک زدن، بیرون انداختن از منزل، ترک زن برای زن دیگر و...) با (۱۱ درصد) در مرتبه بعدی بیشترین میزان خشونت جنسی بوده

است. زنان در حدود (۴ درصد) تحت اجبار به انجام افعال جنسی خوارکننده در طول زندگی خود قرار گرفته‌اند. الگوهای مشابهی در خشونت جنسی در یک سال اخیر مشاهده شده است.

۴-۲- یافته‌های تحلیلی (مربوط به علل خشونت علیه زنان)

۴-۲-۱- بررسی رابطه بین تحصیلات مردان با انواع خشونت

جدول (۱): همبستگی اسپیرمن تحصیلات مردان و انواع خشونت

سطح معناداری	تحصیلات مردان اسپیرمن r	
۰/۰۱۲	۰/۲۵۰	خشونت جسمی
۰/۰۲۳	۰/۲۲۸	خشونت روانی
۰/۰۰۲	۰/۳۱۰	خشونت اقتصادی
۰/۳۶۰	۰/۰۹۳	خشونت جنسی

بر اساس یافته‌های جدول ۱ بین متغیر تحصیلات مردان و خشونت روانی، اقتصادی و جسمی در سطح ۰/۰۱ و ۰/۰۵ همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد؛ اما بین خشونت جنسی با تحصیلات مردان رابطه معناداری وجود ندارد؛ به عبارت دیگر، با افزایش تحصیلات مردان، زنان بیشتر مورد خشونت جسمی، اقتصادی و روانی قرار می‌گیرند.

بر این اساس فرضیه مذکور مورد تأیید قرار می‌گیرد. نتایج تحقیقات زنگنه حاکی از وجود رابطه معکوس میان تحصیلات مردان و خشونت علیه زنان بوده است؛ یعنی مردانی که تحصیلات بالاتری دارند کمتر دست به خشونت می‌زنند که با نتایج تحقیقات حاضر هم‌سو نمی‌باشد.

بر اساس نظریه منابع، افرادی بیشتر از خشونت استفاده می‌کنند که به منابع دیگر مانند تحصیلات و درآمد دسترسی ندارند، چرا که به پشتوانه این منابع دارای قدرت هستند و نیازی به استفاده از خشونت ندارند. این در حالی است که در پژوهش حاضر، بین تحصیلات مردان و خشونت در ابعاد مختلف جسمی، روانی، اقتصادی رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد؛ یعنی مردانی که از تحصیلات بالاتری برخوردارند، بیشتر از خشونت استفاده می‌کنند. این امر نشان‌دهنده این مسأله می‌باشد که صرف تحصیلات دانشگاهی علی‌رغم اینکه بستر ساز افزایش آگاهی و دانش می‌باشد، به تنهایی نتوانسته نقشی در کاهش خشونت داشته باشد و نمی‌توان گفت با افزایش تحصیلات مردان، خشونت از سوی آنان علیه زنان نیز کاهش می‌یابد. نتایج به دست آمده نشان‌دهنده این است که عوامل دیگری نظیر

فرهنگ، خانواده و ... نقش بسزایی در اعمال خشونت علیه زنان اعمال می‌کنند.

۴-۲-۲- بررسی رابطه بین پایگاه اقتصادی خانواده و خشونت

جدول (۲): همبستگی اسپیرمن پایگاه اقتصادی خانواده و انواع خشونت

سطح معناداری	پایگاه اقتصادی خانواده اسپیرمن r	
۰/۰۶۶	۰/۱۹۸	خشونت جسمی
۰/۲۲۰	۰/۱۲۷	خشونت روانی
۰/۰۹۷	۰/۱۷۱	خشونت اقتصادی
۰/۶۰۴	۰/۰۵۴	خشونت جنسی

طبق جدول فوق، بین پایگاه اقتصادی خانواده با خشونت جسمی، روانی، اقتصادی و جنسی رابطه معناداری وجود ندارد؛ به عبارت دیگر، نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد هیچ‌گونه رابطه (مستقیم و معکوس) بین وضعیت اقتصادی خانواده و انواع خشونت وجود ندارد. به این ترتیب فرضیه تحقیق از لحاظ آماری مورد تأیید قرار نمی‌گیرد.

نتایج تحقیقات اشترواس و زنگنه حاکی از معنی‌دار بودن رابطه میان وضعیت اقتصادی و میزان خشونت علیه زنان بوده است که با نتایج تحقیق حاضر مغایرت دارد.

۴-۲-۳- رابطه بین شاغل بودن زن و خشونت

جدول (۳): همبستگی اسپیرمن شاغل بودن زنان و انواع خشونت

سطح معناداری	شاغل بودن زن اسپیرمن r	
۰/۲۰۰	۰/۱۲۹	خشونت جسمی
۰/۹۰۷	-۰/۰۱۲	خشونت روانی
۰/۸۹۴	-۰/۰۱۳	خشونت اقتصادی
۰/۰۲۷	۰/۲۲۱	خشونت جنسی

بر اساس جدول ۳، همبستگی مثبت (مستقیم) و معناداری بین خشونت جنسی با شاغل بودن زنان وجود دارد؛ به عبارت دیگر، با شاغل شدن زن و افزایش درآمد و جایگاه اقتصادی - اجتماعی زن، او بیشتر تحت خشونت جنسی قرار می‌گیرد؛ اما بین شاغل بودن زنان و خشونت جسمی، روانی و اقتصادی رابطه معنی‌داری وجود نداشته است. بر اساس این نتیجه، هر چه دستیابی زنان به منابع اقتصادی بیشتر

گردد، اعمال خشونت جنسی شوهرانشان نیز افزایش می‌یابد. نتایج به دست آمده با تحقیقات کاسیکو و لیر و همکاران مطابقت دارد.

نتیجه‌گیری

خشونت و جرم به عنوان پدیده و مسأله‌ای اجتماعی مورد توجه اندیشمندان رشته‌های مختلف قرار گرفته است. هر کدام از آنان این پدیده را از زوایای مختلف مورد بررسی قرار داده‌اند و این موجب دسته‌بندی‌های گوناگون شده است. خشونت شوهران علیه زنان منحصراً معلول علل اجتماعی نیست، بلکه عوامل روانی، اختلالات شخصیتی و عصبی شوهران و نظایر آن بر اساس مبانی نظری و تجربی موجود با خشونت شوهران علیه زنان مرتبط است.

نتایج تحقیق حاکی از آن است که همه ابعاد خشونت علیه زنان کم‌وبیش در جامعه آماری وجود داشته است. بیشترین میزان خشونت رایج در جامعه مورد مطالعه مربوط به خشونت روانی و اقتصادی به ترتیب با ۶۷ و ۴۶ درصد و کمترین میزان خشونت مربوط به خشونت جسمی با ۳۱ درصد است.

از آنجا که مسأله جنسی در جوامع سنتی‌ای مانند جامعه مورد مطالعه امری خصوصی تلقی می‌شود که زنان تمایلی به بازگو کردن آن ندارند، می‌توان گفت میانگین خشونت جنسی نشان از خشونت متوسط دارد و اگر مسأله خصوصی بودن آن را در نظر بگیریم می‌توانیم بگوییم خشونت جنسی در حد زیاد وجود دارد. یافته‌ها نشان می‌دهد میزان و شدت خشونت در شهر کرج ۳۹ درصد و در حد متوسط است.

این آمار حاکی از آن است که سه چهارم پاسخگویان مورد مطالعه تحت یکی از انواع خشونت قرار گرفته‌اند و با توجه به اینکه مسأله خشونت در خانواده امری خصوصی و پنهان است و افراد تمایلی به بازگو کردن حقایق ندارند، می‌توان گفت میزان خشونت کم نشان از خشونت متوسط دارد و میزان خشونت متوسط نشان از خشونت زیاد دارد. این نشان می‌دهد که خشونت در کرج در حد متوسط وجود دارد.

آمار مربوط به شیوع خشونت خانگی در نقاط مختلف جهان متفاوت است. این تفاوت می‌تواند به دلیل تفاوت در تعریف خشونت، ابزار پژوهش، روش بررسی و جمعیت مورد مطالعه باشد. شدت و بزرگی مسأله خشونت خانگی علیه زنان و نحوه برخورد با آن تابع هنجارها و ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی هر جامعه است؛ بنابراین نوع برداشت و تعریف خشونت خانگی علیه زنان و عوامل زمینه‌ساز آن می‌تواند متفاوت و وابسته به نوع فرهنگ جامعه باشد.

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که عوامل اجتماعی متعددی می‌تواند در بروز خشونت خانگی نقش داشته باشد. یکی از این عوامل، وضعیت تحصیلات مرد است. از این رو، این فرضیه مبنی بر وجود رابطه

بین تحصیلات مرد و خشونت، مورد تأیید قرار گرفت. بر اساس نتایج حاضر، بین تحصیلات مردان و خشونت در ابعاد مختلف جسمی، روانی، اقتصادی رابطه مستقیم و معنی داری وجود دارد؛ یعنی مردانی که از تحصیلات بالاتری برخوردار بودند، بیشتر از خشونت استفاده نمودند. این موضوع می‌تواند به این دلیل باشد که صرف تحصیلات دانشگاهی علی‌رغم اینکه نقش مهمی در افزایش آگاهی فرد در ابعاد مختلف دارد، نقشی در کاهش خشونت نداشته است. این موضوع می‌تواند به این دلیل باشد که احتمالاً عوامل دیگری نظیر فرهنگ، خانواده، مردسالاری، عدم آشنایی زنان از حقوق و پذیرش فرهنگی خشونت توسط زنان و ... نقش بسزایی در اعمال خشونت علیه زنان اعمال می‌کنند؛ به عبارت دیگر نظام آموزشی ما به تنهایی توانسته در رفع خشونت کمکی ایفا نماید. این امر حاکی از این موضوع می‌باشد که نهادهای دیگر از جمله دولت با تصویب لایحه قانونی منع خشونت علیه زنان و مداخله قانون و استفاده از ابزار کیفی برای مهار خشونت، می‌تواند نقش مؤثری در کاهش خشونت خانگی داشته باشد می‌یابد.

فرضیه دوم پژوهش مبنی بر وجود رابطه بین پایگاه اقتصادی خانواده و خشونت مورد تأیید قرار نگرفته است. با توجه به نظریه فشار می‌توان گفت پایگاه اقتصادی - اجتماعی پایین همسران، در ارتکاب خشونت و رفتارهای خطرناک تأثیر عمده‌ای دارند. طبق این نظریه مشکلات اقتصادی، بیکاری و کمبود درآمد معمولاً موجب افزایش فشار و نگرانی در خانواده می‌شود. گاهی اوقات این فشارها منجر به رفتارهای خشونت‌آمیز می‌شود. از طرفی، ممکن است خشونت خود راهی برای برخورد با این فشارها باشد. بر اساس این نظریه شوهرانی که دارای جایگاه اقتصادی بالایی هستند از قدرت تأثیرگذاری بیشتری برخوردارند و از این رو، آنها نیازمند نیستند که از خشونت به عنوان ابزار استفاده کنند لذا میزان خشونت نزد این افراد کاهش می‌یابد از سوی دیگر، شوهران برخاسته از طبقات پایین که منابع کمتری نسبت به سایر جامعه در اختیار دارند، از خشونت به عنوان منبعی برای اعمال قدرت استفاده می‌کنند.

این در حالی است که بر اساس تحقیق حاضر بین پایگاه اقتصادی و اجتماعی خانواده با خشونت جسمی، روانی، اقتصادی و جنسی رابطه معنی‌داری وجود ندارد؛ به عبارت دیگر، نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد که نمی‌توان وضعیت اقتصادی خانواده را به عنوان عامل تعیین و پیش‌بینی‌کننده خشونت در نظر گرفت و بیان نمود که میزان خشونت در خانواده‌های کم درآمد بیشتر بوده و هر چه میزان درآمد خانواده بیشتر باشد خشونت کاهش می‌یابد؛ اما نتایج تحقیقات اشترواس و زنگنه حاکی از معنی دار بودن رابطه میان وضعیت اقتصادی و میزان خشونت علیه زنان بوده است که با نتایج تحقیق حاضر مغایرت دارد.

بر اساس نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم، رابطه مستقیم و معناداری میان شاغل بودن زن و خشونت جنسی شوهران علیه زنان مشاهده شده است، ولی بین شاغل بودن زن و خشونت اقتصادی، جسمی و روانی رابطه معناداری وجود ندارد، بر اساس این نتیجه، هر چه دستیابی زنان به منابع اقتصادی بیشتر گردد، اعمال خشونت جنسی شوهرانشان نیز افزایش می‌یابد. این یافته با نظریه منابع سازگاری دارد. بر اساس نظریات گود، هنگامی که شوهر منابع کافی را در اختیار داشته باشد نیازی به اعمال خشونت ندارد.

شوهرانی که دارای جایگاه اقتصادی بالایی هستند از قدرت تأثیرگذاری بیشتری برخوردارند و از این رو، آنها نیازمند نیستند که از خشونت به عنوان ابزار استفاده کنند لذا میزان خشونت نزد این افراد کاهش می‌یابد. از سوی دیگر، شوهران برخاسته از طبقات پایین که منابع کمتری نسبت به سایر جامعه در اختیار دارند، از خشونت به عنوان منبعی برای اعمال قدرت استفاده می‌کنند. در واقع برتری زن بر شوهر در دسترسی به منابع بیشتر و همچنین استقلال مالی زن و عدم وابستگی مالی به مرد با هنجارهای مردسالارانه، جامعه هم‌خوانی ندارد. لذا مرد برای القای برتری و قدرت خود از خشونت علیه زنش استفاده می‌کند. این احتمال مطرح است که مردان سرخوردگی خود را در دسترسی به منابع قدرت را با خشونت جنسی علیه همسر آزاد می‌سازند. در واقع با استقلال مالی زن، مرد دیگر نمی‌تواند از در اختیار داشتن منابع مالی به عنوان ابزاری برای اعمال قدرت و خشونت اقتصادی، روانی و واداشتن زن به پیروی و تبعیت از وی نماید.

بدین ترتیب، خشونت علیه زنان یک برساخت اجتماعی است. در نتیجه، تبیین آن به سطوح مختلف ارتباط دارد، از جمله سطح کلان اجتماع، سطح تعاملات بین زوجین و سطح فردی خصوصیات فرد مرتکب‌شده این عمل. از این رو، تلاش‌ها و اقدامات پیشگیرانه که به هر یک از این سطوح رسیدگی شود، ضروری است.

مداخلات پیشگیری از خشونت، سطوح خشونت خانگی را کاهش می‌دهد. این مداخلات باید با هدف تغییر نگرش‌ها، هنجارها و اعتقاداتی باشد که خشونت علیه زنان را توجیه می‌کند. لازم است مراکز برای ارجاع و رسیدگی به زنان خشونت‌دیده در نظر گرفته شود و روش‌های مداخله‌ای مؤثر با توجه به منابع و محتوای اجتماعی طرح‌ریزی شوند. به طور کلی، بر اساس نتایج این مطالعه، سیاست‌گذاری‌های اجتماعی و سیاست‌گذاری‌های مبتنی بر آموزش و مشاوره زوجین در امر همسرگزینی پیشنهاد می‌شود.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- اعزازی، شهلا. خشونت خانوادگی یا زنان کتک‌خورده. تهران: سالی، ۱۳۸۰.
- افتخار، حسن، حسین کاکویی و آمنه ستاره فروزان. «ویژگی‌های فردی قربانیان همسر آزاری در مراجعین به مراکز سازمان پزشکی قانونی». فصلنامه رفاه اجتماعی، ۱۲(۱۳۸۳): ۲۵۰-۲۷۰.
- برخوری مهنی، سیما. «حمایت از زنان بزه دیده خشونت خانگی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، حقوق جزا و جرم‌شناسی، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۸۹.
- بستان، حسین. «کارکردهای خانواده از منظر اسلام و فمینیسم». مجموعه مقالات حوزه دانشگاه ۳۵(۱۳۸۲): ۳۳-۵.
- حسن‌پور ازغدی، سیده بتول، معصومه سیمبرو معصومه و مهدی کرمانی. «خشونت خانگی علیه زنان: مروری بر نظریه‌ها، میزان شیوع و عوامل مؤثر بر آن». نشریه دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی ۵۲(۱۳۹۰): ۴۴-۷۳.
- درویش پور، مهرداد. «چرا مردان به اعمال خشونت علیه زنان ترغیب می‌شوند؟». مجله زنان ۵۶(۱۳۷۸): ۵۰-۵۶.
- دلاور، علی. روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی. تهران: ویرایش، ۱۳۹۰.
- رئیسی سرتشنیزی، ام‌الله. «خشونت علیه زنان و عوامل مؤثر بر آن». فصلنامه پژوهش زنان ۳(۱۳۸۱): ۴۵-۶۵.
- راس، آن. روانشناسی شخصیت. ترجمه سیاوش جمال‌فر، تهران: مرکز، ۱۳۷۳.
- زنگنه، محمد. «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر خشونت تهران: مطالعه موردی در مورد خشونت علیه زنان در شهر بوشهر». پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، شیراز: دانشگاه شیراز، ۱۳۸۰، ۱۷۰-۱۵۰.
- زنجانی زاده، هما، ابراهیم صالح‌آبادی، ابراهیم و ندا جعفریان یزدی. «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر خشونت خانگی علیه زنان در مشهد». فصلنامه توسعه اجتماعی ۲(۱۳۹۳): ۴۶-۷.
- ساروخانی، باقر. جامعه‌شناسی خانواده. تهران: سروش، ۱۳۷۹.
- ساروخانی، باقر. طلاق: پژوهشی در شناخت واقعیت و عوامل آن. تهران: موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۶.
- سلیمی، علی و محمد داوری. جامعه‌شناسی کجروی. قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۶.
- عظیم زاده، شادی. «حمایت کیفری از زنان در برابر خشونت». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، جزا و جرم‌شناسی، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۴.
- کار، مهرانگیز. پژوهش درباره خشونت علیه زنان در ایران. تهران: روشنگران، ۱۳۸۰.
- گیدنز، آنتونی. جامعه‌شناسی. ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی، ۱۳۷۶.
- همتی، رضا. «بررسی عوامل مؤثر بر خشونت مردان علیه زنان: مطالعه موردی خانواده‌های تهرانی». فصلنامه رفاه اجتماعی ۱۲(۱۳۸۳): ۲۲۷-۲۵۶.
- معاشری، نرگس، محمدرضا میری، وحیده ابوالحسن نژاد، هایده هدایتی و محبوبه زنگویی. «شیوع و ابعاد جمعیت شناختی خشونت‌های خانگی علیه زنان در شهر بیرجند». مراقبت‌های نوین، فصلنامه علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند ۱(۱۳۹۱): ۳۲-۳۹.
- نازپرور، بشیر. «همسر آزاری». فصلنامه پژوهش زنان، مرکز مطالعات و تحقیقات زنان ۳(۱۳۸۱): ۴۵-۶۶.

نوح‌جاه، صدیقه، سیدمحمود لطیفی، مریم حقیقی، حمیده اعتصام، افسانه فتح‌الهی فر و ندا زمان. «شیوع خشونت خانگی علیه زنان و برخی عوامل مرتبط با آن در استان خوزستان». دوماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه (په‌پود) ۸۷-۱۳۸۶. ۱۵(۴)(۱۳۹۰): ۲۷۸-۲۸۶.

ب) منابع خارجی

- Casique L., and A. R. F. Furegato. "Violence against women: Theoretical reflections." *Rev lati-am enfermagem*, 14(6)(2006): 950-956. doi:10.1186/s12905-017-0454-3
- Ellsberg, Mary., Jansen, H. A., Heise, L., Watts, C. H & Garcia-Moreno, C. "Intimate partner violence and women's physical and mental health in the WHO multi-country study on women's health and domestic violence: an observational study." *Lancet*, 371(2008): 72-1165.
- Gells, R.J. and Straus, M.A. *Detemporary of violence in the family in W.R. Burre, R. Hill, F.J. Nye & L.J. Reiss (E.d). contemporary theories about the family*, New York: Free Press, 1979.
- Henderson, Sheila. *Service Provision to Women Experiencing Domestic Violence in Scotland*, Scottish: The Scottish office central Research unit, 1997.
- Hajian, S., Vakilian, K., Najm-abadi, K. M., Hajian, P & Jalalian, M. "Violence against Women by Their Intimate Partners in Shahroud in Northeastern Region of Iran." *Global Journal of Health Science*, 6(3)(2014): 117-130.
- Karmen. Andrew: *crime victims: An Introduction to victimology. third edition*. United States of America, 1990.
- Kalokhe, A., del Rio, C., Dunkle, K., Stephenson, R., Metheny, N., Paranjape, A., & Sahay, S. "Domestic violence against women in India: A systematic review of a decade of quantitative studies." *Global Public Health*, 12(4)(2017): 498-513.
- Ler, P., Sivakami M & Monárrez-Espino, J. "Prevalence and factors associated with intimate partner violence among young women aged 15 to 24 years in India: a social-ecological approach." *Journal of interpersonal violence*, 35(2020): 4083-4116. doi: org/10.1177/0886260517710484
- Straus, M. A. *Victims and Aggressors in Marital violence*. Am. Begar sci, Vol 23, 1980.
- Straus M A, and Yodanis C.L. "Corporal punishments in adolescence and physical assaults on spouses in later life: What accounts for the link?" *Journal of Marriage and the Family* 58:1990.
- Seltzer, J. A., and Kalmuss, Debra, *Socialization and Stress Explanations for Spouse Abuse*, Social Forces, 1988.
- Sen, S., & Bolsoy, N. (2017). "Violence against women: prevalence and risk factors in Turkish sample", *BMC Women's Health*, 100(2017): 1-9.